

Περί Πρωτείων ο λόγος...

*του Αρχιμανδρίτου του Οικουμενικού Θρόνου
Μακαρίου Γρινιεζάκη*

Προ ημερών από την έγκριτη ιστοσελίδα σας δημοσιεύτηκε κείμενο σχετικό με την ομάδα εργασίας την οποία συγκρότησε η Ιερά Σύνοδος της Ρωσικής Εκκλησίας για την επεξεργασία των θέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας για τα πρωτεία μεταξύ των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Τις πληροφορίες δίδει στη δημοσιότητα με δηλώσεις του ο πρωθιερέας Μαξίμ Κοζλόφ, ο οποίος είναι και μέλος της εν λόγω νεοσύστατης επιτροπής. Αναφορικά με αυτές τις δηλώσεις αλλά και προς αποκατάσταση κάποιων εκκλησιολογικών και θεολογικών ασαφειών, οποίες κατά καιρούς ακούγονται από Ρώσους κληρικούς και θεολόγους επιτρέψατέ μου να καταθέσω τις παρακάτω σκέψεις:

1. Κατ' αρχήν προκαλεί λύπη το γεγονός ότι ένα Ορθόδοξο Πατριαρχείο δεν έχει ακόμη ξεκαθαρίσει στη συνείδηση του ποιος είναι ο Πρώτος της Ορθοδοξίας. Εξίσου ανησυχητικό είναι το ότι, ενώ τον περασμένο Οκτώβριο κατά τη σύναξη των Προκαθημένων υπογράφηκε μήνυμα στο οποίο για μια ακόμη φορά τονίστηκε και αναγνωρίστηκε ποιος είναι ο πρώτος της Ορθοδοξίας, σήμερα, λίγους μήνες αργότερα, να δημιουργείται επιτροπή για να μελετήσει τα πρωτεία των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Υπενθυμίζουμε ότι οι προκαθήμενοι, μεταξύ αυτών και ο Πατριάρχης Ρωσίας, υπέγραψαν ότι

συνέρχονται «τη προσκλήσει και υπό τήν προεδρίαν του εν αυτοίς Πρώτου, του Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου». Αλλά κι αν αυτό δεν είναι αρκετό, τότε οι ομόδοξοι αδελφοί μας στη Ρωσία ας ανατρέξουν στον Πατριαρχικό Τόμο του 1589, ο οποίος τους παραχωρεί την Πατριαρχική Αξία, και εκεί ας δουν ποιος υπογράφει τον Τόμο και θα καταλάβουν ποιος είναι ο πρώτος της Ορθοδοξίας.

2. Είναι λίαν επικίνδυνο το φαινόμενο να αμφισβητούνται θέματα τα οποία έχουν θεσπιστεί από Οικουμενικές Συνόδους και έχουν παγιωθεί για αιώνες. Αναφερόμαστε σε επικινδυνότητα διότι με μια πρόχειρη ιστορική αναδρομή θα διαπιστώσουμε ότι όλες οι αιρέσεις, τα σχίσματα και οι αποσπάσεις δημιουργήθηκαν κυρίως από προσωπικές φιλοδοξίες και εγωισμούς, που αργότερα επενδύθηκαν με το μανδύα των δογματικών διαφορών. Ο Άρειος, ο Διόσκορος, ο Νεστόριος, ο Απολλινάριος, ο Μαρκίωνας και άλλοι ήταν άνθρωποι θρησκευόμενοι και ευλαβείς, αλλά με πολύ εγωισμό και κυρίως δίχως εκκλησιαστικό ήθος. Αν αυτοί πίστευαν πραγματικά στο Θεό, αν υπάκουαν στους επισκόπους τους, αν εσέβοντο τους κανόνες της Εκκλησίας και αν αναγνώριζαν την αυθεντία των Συνόδων, τότε δε θα έφταναν στο δραματικό σημείο που έφτασαν, να σχίσουν την ενωμένη Εκκλησία του Χριστού. Επομένως, δεν είναι αρκετό να κρατούμε μεμονωμένα το δόγμα των Πατέρων, όπως άλλωστε κάνουν και οι παλαιοημερολογίτες, αλλά και το ήθος το οποίο διασφαλίζει την ενότητα της Εκκλησίας.

3. Μιλώντας για εκκλησιαστικό ήθος οπωσδήποτε δεν ταυτιζόμαστε με τη λογική των αριθμών και των μεγεθών σαν να είμαστε οικονομολόγοι,

επικοινωνιολόγοι και πολιτικοί. Στη ζωή της Εκκλησίας και κυρίως στην πνευματική ζωή, για την οποία η Ρωσική Εκκλησία έχει να επιδείξει πολλούς καρπούς, δύο και δύο δεν κάνουν πάντα τέσσερα. Όταν μπαίνουμε στη διαδικασία να τονίζουμε και να επικαλούμαστε μεγέθη, ποσοτικούς δείκτες και αριθμούς και το κάνουμε αυτό για να διεκδικήσουμε τον έπαινο του κόσμου και την πρωτοκαθεδρία, τότε σημαίνει ότι δεν είμαστε ποιμένες αλλά ωρομίσθιοι της εξουσίας, που καπηλευόμαστε την διοικητική και πνευματική δύναμη που απορρέει από το αξίωμά μας. Ιδιαίτερα τη σημερινή εποχή, πρέπει να αναλογιστούν όσοι μετέχουν στη διοίκηση της Εκκλησίας ότι δεν εισέρχονται στο στάδιο που αγωνίστηκε ο Στάλιν και ο Χίτλερ για να συναγωνιστούν, αλλά εισέρχονται σε ένα χώρο που ο Μέγας Βασίλειος, ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης, ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, και άλλοι Πατέρες είναι ζωντανοί και θα πρέπει να είναι μόνιμοι εμπνευστές τους. Αυτό εξάλλου σημαίνει το «επόμενοι τοις αγίοις πατράσι». Άλλωστε η πατερική περίοδος δεν εξέλιπε. Κάθε χρονική περίοδος μπορεί να είναι πατερική μόνο όταν διασώζει και διαφυλάττει τα ορθόδοξα εκκλησιαστικά κριτήρια ερμηνείας των προβλημάτων και των πραγμάτων και όχι όταν ακολουθεί τη φιλοσοφία και τη λογική του κόσμου, των αριθμών, των ταχυτήτων, των στατιστικών και των αποτελεσμάτων.

4. Σημειώνεται ότι «η θέση του Πατριαρχείου Μόσχας στην πενταρχία των παλαιφάτων Πατριαρχείων είναι πολύ σημαντική...». Φαίνεται ότι σε κάποιους δεν είναι γνωστό, το πολύ γνωστό ότι το

Πατριαρχείο Μόσχας δεν άνηκε ποτέ στην πενταρχία των παλαιφάτων Πατριαρχείων, η οποία συγκροτείται από τον Παλαιάς Ρώμης, τον Νέας Ρώμης δηλαδή τον Κωνσταντινουπόλεως, τον Αλεξανδρείας, τον Αντιοχείας και τον Ιεροσολύμων. Και όχι μόνο ποτέ δεν θεωρήθηκε ο Μόσχας μέρος της πενταρχίας αλλά και σε κανένα επίσημο εκκλησιαστικό και κανονικό κείμενο δεν σημειώνεται ότι αυτός έρχεται να υποκαταστήσει ή να αντικαταστήσει τον Παλαιάς Ρώμης και να λάβει ανάλογη θέση μέσα στη πενταρχία. Αυτό άλλωστε γίνεται σαφές αν μελετήσουμε τις ιστορικές ημερομηνίες: το τελικό σχίσμα με τον Παλαιάς Ρώμης έγινε το 1054 επί Μιχαήλ Κηρουλαρίου, ενώ η Ρωσία ανυψώθηκε σε Πατριαρχείο το 1589, επί πατριαρχίας Ιερεμίου του Β΄. Αν κάποιος έπρεπε να υποκαταστήσει τον Παλαιάς Ρώμης αυτό θα έπρεπε να γίνει αμέσως μετά το σχίσμα, δηλαδή το 1054, και όχι πέντε αιώνες αργότερα όπου η Ρωσία ανυψώθηκε σε Πατριαρχείο.

5. Σημειώνεται επίσης «ότι το Πατριαρχείο Μόσχας μετά την πτώση της Ρώμης κατέλαβε θέση μεταξύ των πέντε σημαντικότερων Εκκλησιών και επεκτείνει τη δικαιοδοσία του σε μια σειρά από χώρες». Πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι ο 28ος Κανόνας της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου δίδει το δικαίωμα της κυριαρχικής δικαιοδοσίας των βαρβαρικών χωρών μόνο στον Κωνσταντινουπόλεως.

Η επέκταση της δικαιοδοσίας του Ρωσίας ή οποιουδήποτε άλλου Προκαθημένου σε άλλες χώρες είναι αντικανονική και ως εκ τούτου θεωρείται υπερόριος πράξη. Θα μπορούσε να υπάρξει επέκταση της δικαιοδοσίας των κατά τόπους

Εκκλησιών σε άλλες χώρες εάν ο κανόνας δεν αναφερόταν σε εδαφικές δικαιοδοσίες (σε βαρβαρικές χώρες), αλλά σε λαούς (σε βαρβάρους). Τότε θα μπορούσαμε να πούμε για παράδειγμα ότι ο Ρουμάνος Πατριάρχης είναι ο πνευματικός ηγέτης όλων των ανά τον κόσμο Ρουμάνων, ο Ρώσος όλων των ανά τον κόσμο Ρώσων κ.ο.κ. Όμως ο 28ος Κανόνας είναι ξεκάθαρος και αναφέρεται σε εδαφικές δικαιοδοσίες και όχι σε λαούς. Όλες οι Εκκλησίες έχουν συγκεκριμένα γεωγραφικά όρια εκτός από τον Κωνσταντινουπόλεως, ο οποίος έχει το δικαίωμα να επεκτείνεται παντού ανά την Οικουμένη, αλλά έξω και πέρα των κανονικών ορίων κάθε άλλης ανεξαρτήτου πατριαρχικής ή συνοδικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Ότι συμβαίνει σήμερα γίνεται κατ' οικονομία ανεκτό. Δεν είναι άλλωστε και το καλύτερο θέαμα να έχουμε πέντε Αρχιεπισκόπους Αμερικής ή σε ένα κράτος της Ευρώπης να έχουμε περισσότερες από μία εκκλησιαστικές δικαιοδοσίες. Ωστόσο, η κατ'οικονομία ανοχή δεν πρέπει να καταντά υπερηφάνεια και εγκαύχηση για τους παραβάτες και πολύ περισσότερο δεν πρέπει να θεωρείται πράξη ακριβείας που πηγάζει a priori από τη δικαιοδοσία που έχει ο κάθε Προκαθήμενος σε συγκεκριμένη εκκλησιαστική γεωγραφική περιοχή.

Όλα τα παραπάνω εκφράζουν έναν βαθύτερο προβληματισμό για τα όσα κατά καιρούς λέγονται περί πρωτείου στην Ορθόδοξη Εκκλησία, περί τρίτης Ρώμης, περί πρεσβειών κ.λπ. Και βέβαια δεν επρόκειτο να κατατεθούν εάν ελέγοντο από μεμονωμένα πρόσωπα κληρικών ή λαϊκών. Μας ανησυχεί όμως το γεγονός ότι μια συγκροτημένη

Εκκλησία δημιουργεί μονομερώς επιτροπή, όπως φαίνεται από τις δηλώσεις του π. Μαξίμ, για να εξετάσει τα εξετασθέντα και για να αποφασίσει για τα αποφασισθέντα. Θα περίμενε κανείς από μια Εκκλησία δοκιμασμένη και βασανισμένη όπως είναι η Ρωσική, να έχει έναν άλλο τρόπο σκέψης που θα παρέπεμπε περισσότερο στην πίστη παρά στη λογική και ακόμη περισσότερο στο θαύμα παρά στην απόδειξη.

Ωστόσο, είναι σαφές ότι από όλη αυτή την υπόθεση ούτε το Οικουμενικό Πατριαρχείο θα χάσει τη θέση του, ούτε τα πρεσβεία θα αλλάξουν, ούτε οι όποιες επιτροπές θα δημιουργήσουν ανατρεπτικές τομές στην Ορθοδοξία. Οφείλουμε όμως να καταθέτουμε στους πιστούς μας πάντα την αλήθεια, για να μην δημιουργούνται εντυπώσεις αλλά και για να υπάρχει και η άλλη άποψη. Ας μην ξεχνούμε ότι ο αληθινός λόγος είναι ο διαχρονικός και εν τέλει η αλήθεια θα μας απαλλάξει από την εσωστρέφεια και τη φιλαυτία, από εμπάθειες και εγωισμούς, από συναισθήματα που δημιουργούν εσωτερικούς διχασμούς και χτίζουν ναρκισσιστικά παραπετάσματα. Εξάλλου ο Απόστολος των εθνών το είπε και το τόνισε: «η αλήθεια ελευθερώσει ημάς». Και την αλήθεια έχουμε πάντα ιερή υποχρέωση όταν είμαστε μέλη της Εκκλησίας, όποιοι και αν είμαστε, να την προασπιζόμαστε.

<http://www.amen.gr>